

บทที่ ๔

หิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมรักษาศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทนี้ มุ่งศึกษาหิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมรักษาศีล ๕ ได้แก่ (๑) หิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมไม่ให้ฆ่าสัตว์ (๒) หิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมไม่ให้ลักทรัพย์ (๓) หิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมไม่ให้ประพฤติดินกาม (๔) หิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมไม่ให้พูดเท็จ (๕) หิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมไม่ให้ดื่มสุรา (๖) ประโยชน์ที่ได้รับจากหลักหิริ-โอตตปปะส่งเสริมรักษาศีล ๕ ประกอบด้วย ๒ ประการ คือ (๑) แนวทางปฏิบัติต่อศีล ๕ ในปัจจุบัน (๒) การปฏิบัติตามหลักธรรมหิริ-โอตตปปะในสังคมไทย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ หิริ-โอตตปปะในการส่งเสริมรักษาศีล ๕

การที่จะรักษาศีลได้นั้นนอกจากปฏิบัติตามหลักธรรมอื่นๆ แล้ว แต่หลักธรรมที่ขาดไม่ได้คือ หิริ-โอตตปปะที่จะมีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้การรักษาศีลได้ ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ หิริ-โอตตปปะส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑

เมื่อปรากฏเหตุแห่งปาณาติบาต คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่อปาณาติบาต บุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป จะทำให้ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำปาณาติบาต ในขณะที่เดียวกันควรนำเมตตากรุณามาตั้ง ความปรารถนาให้ผู้อื่น มีความสุขความเจริญ และมีความสงสารคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลถูกด่าว่าด้วยคำหยาบคาย จนบังเกิดความโกรธต่อผู้ที่มาด่าว่าตนเอง เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้นภายในจิตใจบุคคลย่อมความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ต่อการกระทำ เพื่อไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๑ อันมีมูลเหตุจากโทสะ จากนั้นควรพิจารณา สาเหตุที่บุคคลอื่นกระทำเช่นนั้นด้วยเมตตา เช่น อาจเกิดจากความเข้าใจผิด หรือเขาผู้นั้นอาจกำลังมีความทุกข์ มีโทสะมาก ย่อมไม่ควรโกรธตอบและควรเมตตาสงสารเขา

ตัวอย่างการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑ ในกถาปุจฉา เรื่องแม่หญิงเวเทหิกา ดังนี้ แม่หญิงเวเทหิกา ผู้มีปกติเป็นคนเรียบร้อย เจียมตน ใจเย็น ถูกสาวใช้ชื่อ กาลิณฑลว่า การเจียมตน ใจเย็นของนายหญิง ไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ภายในให้ปรากฏ เพราะไม่มี ความโกรธอยู่เลย หรือไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ภายในให้ปรากฏ เพราะการทำงานทั้งหลาย เรียบร้อยดี ไม่ใช่ไม่มีความโกรธ นางกาลิณจึงทดลองด้วยการตี้นสาย เว้นจากการทำการทำงาน ทำให้นางเวเทหิกาโกรธ ไม่พอใจ มีหน้าน่วคิ้วมวดใน

ครั้งแรก ในครั้งที่สองนางเวเทธิการโกรธ ไม่พอใจ แล้วแผดเสียงด้วยความขุ่นเคือง และในครั้งที่สาม นางเวเทธิการโกรธจัด ควาลิมประตู่ขว้างศีรษะนางกาลิ ปากก็ด่าว่า ข้าจะตีหัวเอ็งให้แตก^{๗๘}

ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่า ในสภาวะปกตินางเวเทธิการเป็นคนเรียบร้อย ใจเย็น พยายามระวังไม่ให้ล่วงละเมิดข้อศีล แต่เมื่อถูกกระทบด้วยสิ่งที่ไม่น่าพอใจ คือ นางกาลิสาวใช้ไม่ทำงาน ให้เรียบร้อย และยังกล่าววาจาอันไม่น่าพึงพอใจ ทำให้นางเวเทธิการบันดาลโทสะทำร้ายร่างกายนางกาลิ พร้อมกับด่าว่า เพราะเหตุแห่งโทสะที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จึงทำให้นางเวเทธิการขว้างปาสิ่งของใส่บุคคลอื่นให้ได้รับบาดเจ็บ นับเป็นความพยายามกระทำปาณาติบาตด้วยเหตุจากโทสะ และในขณะเดียวกันก็มิได้นึกถึงhiri-โอตตัมปะ คือ ความละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป เพราะปกตินางเป็นคนใจเย็น และกลัวการทำบาป แต่เมื่อถูกเร้าก็เกิดอาการไม่พอใจและทำร้ายกันในที่สุด แต่ในทางกลับกันหากนางมีความละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาปนางจะไม่ทำและเรื่องต่างๆ ที่เลวร้ายก็จะไม่เกิดขึ้น และไม่เป็นการสร้างเวรด้วย

๔.๑.๒ หิริ-โอตตัมปะส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๒

เมื่อปรากฏเหตุแห่งอทินนาทาน คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่ออทินนาทาน บุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป สรรวมไม่แสดงความห้วนไหวนั่นคลอนออกมาภายนอก ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำอทินนาทาน ในขณะเดียวกันควรประกอบสัมมาอาชีวะหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต และทำทานตามกาลอันควร ด้วยการเสียสละสิ่งของของตนเอง แก่ผู้ที่เหมาะสมได้รับ เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลเห็นทรัพย์สิ่งของมีค่าของบุคคลอื่น แล้วบังเกิดความโลภอยากได้มาเป็นของตนเอง เมื่อมีความโลภเกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป เพื่อการไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๒ อันมีเหตุจากโลภะ โดยบุคคลควรคิดประกอบสัมมาอาชีวะ ขยันหมั่นสะสมทรัพย์ อันจะทำให้ทรัพย์เพิ่มพูนขึ้น ดังตัวอย่างขันติกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๒

๔.๑.๓ หิริ-โอตตัมปะส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๓

เมื่อปรากฏเหตุแห่งกาเมสุมิฉฉาจาร คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่อกาเมสุมิฉฉาจาร บุคคลย่อมเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป คือ โลภะ โทสะ โมหะ บุคคลย่อมความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ด้วยอาการอดทนอดกลั้น สรรวมไม่แสดงความห้วนไหวนั่นคลอนออกมาภายนอก ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำกาเมสุมิฉฉาจาร ในขณะเดียวกันควรประพฤติตามสังวร พึงพอใจ ในคู่ครองของตนเอง รวมถึงประพฤติสหารสันโดษ สรรวมในกาม เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลเห็นหญิงสาวอื่นสวยงามกว่าภรรยาของตนเองแล้วบังเกิด

^{๗๘} ม.ญ. (ไทย) ๑๒/๒๒๖/๒๓๗-๒๓๙.

ความโลภอยากได้มาเป็นภรรยาของตนเอง เมื่อมีความโลภเกิดขึ้นภายในจิตใจบุคคลย่อมเกิดความ
 ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป เพื่อการไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๓ อันมีเหตุจากโลภะ พิจารณาพอใจ
 รักใคร่ในคู่ครองของตนเอง หมั่นระลึกถึงความรักความดีงามที่มีต่อกันมาแต่หนหลัง

เมื่อบุคคลไม่มีหิริ-โอตตปะตบะต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบ ปล่อยให้โลภะ โทสะ โมหะ เข้า
 ครอบงำจิตใจ ย่อมสามารถกระทำล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๓ ให้สำเร็จลงได้ ในขณะที่เดียวกันถ้าบุคคล
 พยายามอดทนอดกลั้นต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบดังเช่น พระโพธิสัตว์ย่อมสามารถเว้นจากการล่วง
 ละเมิดข้อศีลได้ แม้ในครั้งแรกพระโพธิสัตว์ไม่สามารถอดทนอดกลั้นต่อความโกรธได้ส่งลงอาญาคนทั้งสอง
 แต่ทรงพยายามอดทนอดกลั้นทำให้ความโกรธ เบาบางลง จนสามารถระงับมิให้กระทำอย่างนั้น จึง
 เว้นจากการล่วงละเมิดข้อศีลได้

๔.๑.๔ หิริ-โอตตปะตบะส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๔

เมื่อปรากฏเหตุแห่งมุสาวาท คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่อมุสาวาท บุคคลย่อมเกิด
 ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ด้วยความสำรวม ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะกระทำ
 มุสาวาท เพื่อส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลได้รับมอบหมายให้ทำกิจอย่าง
 ใด แล้วเพิกเฉยมิได้ ทำกิจนั้นให้สำเร็จจนล่วงเลยเวลาทำให้เกิดความเสียหาย ต่อเมื่อถูกสอบถามจึง
 คิดจึกกล่าวคำโกหกเพื่อให้ตนเองพ้นจากความผิดนั้น เมื่อมีความกลัวภัยเกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคล
 ย่อมละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป เพื่อการไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๔

๔.๑.๕ หิริ-โอตตปะตบะส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๕

ดังปรากฏเหตุแห่งการดื่ม สุราเมรัย คือ บุคคลจะกระทำล่วงเกินต่อการดื่มสุราเมรัย
 บุคคลย่อมเกิดความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ปราศจากอาการหรือความคิดในการที่จะดื่มสุรา
 เมรัย มีสติสัมปชัญญะ รู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวอยู่เสมอ เพื่อส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น
 เมื่อบุคคลถูกตำหนิจากผู้บังคับบัญชา เกิดความไม่พอใจ จึงคิดดื่มสุราเพื่อคลายเครียด นับเป็นการหนี
 ปัญหา ไม่ใช่การแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้น เพราะเมื่อมีความโกรธเกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลควรมีความ
 ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป เพื่อให้ความโกรธนั้นเบาบางลง มิใช่ไปดื่มสุราเพราะจะกลายเป็นการ
 ล่วงละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๕

การพัฒนาการรักษาศีล ๕ ทั้ง ๕ ข้อ สำหรับการพัฒนาตนไปสู่ความดีงามมาเป็นคุณธรรม
 ส่งเสริมหลักธรรมอื่นเพื่อพัฒนาศีล ๕ ไปสู่ความประพฤติดีอย่างสูง ด้วยการมีความละเอียดและเกรงกลัว
 ต่อบาป เพราะหลักหิริโอตตปะตบะถือเป็นคุณธรรมส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในทุกระดับ ในแง่ที่ศีลเป็น
 วินัย เป็นการนำหิริโอตตปะตบะสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันมาทำหน้าที่เป็นหลักธรรมพื้นฐานสนับสนุน
 การรักษาศีล ๕ ด้วยความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป พยัรรวังไม่ให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้น
 ภายในจิตใจรวมถึงสกัดกั้นมิให้ประพฤติล่วงละเมิดข้อศีล เมื่อประสบเหตุอันอาจละเมิดข้อศีล ด้วยการมี

ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป หรือระงับความคิด ความพยายามที่จะก้าวล่วงสิกขาบทของศีล ๕ จากนั้นจึงนำหลักธรรมอื่นมาสนับสนุนให้เว้นจากการล่วงละเมิดข้อศีลได้อย่างเด็ดขาด เช่น สติ สัมปชัญญะ และความระมัดระวังกาย วาจา และใจ สำหรับการดำรงชีวิตประจำวันมาส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ ให้สมบูรณ์ทั้งวินัยและธรรมด้วยความละอายและเกรงกลัวต่อบาป จนกระทั่งการรักษาศีล ๕ ในแง่ที่ศีลเป็นธรรมเพื่อธรรมย่อมนำhiriโอตตปปะ การพัฒนาตนไปสู่ความดีงามมาเป็นคุณธรรมส่งเสริมหลักธรรมอื่นเช่น ความสำรวม กาย วาจา และใจ มิให้กระทำความผิดต่อศีล ๕ ได้

จากการศึกษาเหตุแห่งการล่วงละเมิดศีล ๕ ทั้ง ๕ ข้อ ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การละเมิด ศีล ๕ ทั้ง ๕ ข้อ เกิดจากการที่บุคคลถูกกระทบด้วยสิ่งเร้าอันก่อให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะ แล้วไม่พยายาม อดทนอดกลั้นต่อโลภะ โทสะ โมหะที่เกิดขึ้นนั้น กลับปล่อยให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะ เจริญขึ้น จึงทำให้บุคคลกระทำความล่วงละเมิดศีล ๕ ตามหลัก ศีล ๕ ที่เป็นส่วนเบื้องต้น คนมีศีลธรรม คือ (๑) เว้นจาก ปาณาติบาต ละเว้นการฆ่าการสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (๒) เว้นจากกามินาทาน ละเว้นการลักขโมยเบียดบัง แย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (๓) เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร ละเว้น การประพฤติผิดในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงแหน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนจนท้าววงศ์ตระกูลของเขาให้สับสน (๔) เว้นจากมุสาวาท ละเว้นการพูดเท็จโกหกหลอกลวงไม่ ประทุษร้ายเขา หรือประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา (๕) เว้นจากสุราเมรัย ไม่เสพเครื่องดองของมีนเมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทมัวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ เช่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่างน้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม

๔.๒ ประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมรักษาศีล ๕

การศึกษาหลักhiri-โอตตปปะนอกจากจะส่งเสริมให้บุคคลประพฤติหรือดำรงตนด้วยศีล แล้ว ยังสามารถน้อมนำไปเกิดหลักธรรมอื่นๆ ดังนี้

๔.๒.๑ การละเว้นจากการกระทำผิดศีล ๕

ประโยชน์แห่งการไม่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑ การเว้นจากการฆ่า นั้นทำให้บุคคลได้ ประพฤติธรรมตามหลักhiri- โอตตปปะ กล่าวคือ (๑) บุคคลที่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ มีจิตพยาบาทเมื่อเขาตายไปแล้วย่อมเกิดในทุคติ (๒) บุคคลบางคน ถึงแม้จะเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลัก ทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิก็มี (๓) บุคคลบางคนเป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ มีจิตไม่พยาบาท เมื่อ เขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิก็มี (๔) บุคคลบางคน ถึงแม้จะเป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลัก ทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในทุคติสำหรับการ ให้ผลด้วยการส่งไปเกิดในสุคติ หรือทุคติ

ประโยชน์ของการเว้นการฆ่า และการเบียดเบียนกันนั้น ทำให้มีเมตตากรุณาต่อกัน คือมีความหวังดีต่อกันช่วยเหลือกัน ช่วยกันรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บไข้ ช่วยชีวิตกันเมื่ออยู่ในอันตรายผู้ปฏิบัติตนเช่นนี้ย่อมทำให้พ้นจากเวรทั้งปวง การเว้นปาณาติบาตจึงเป็นสิ่งที่ควรเว้นเป็นการกระทำให้เกิดประโยชน์อย่างหนึ่งและการไม่เบียดเบียนกันท่านเรียกว่า อภัยทาน คือ การให้อภัยจัดเป็นทานอย่างประเสริฐอย่างหนึ่งประเสริฐกว่าการให้อามิสทาน เพราะบุคคลทั่วไปย่อมรักชีวิตของตนมากกว่าสิ่งของนอกกายของตนเพราะคุณของการไม่เบียดเบียน คือ ความกรุณานั้นมีคุณอันไพศาลทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นทำให้เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยนเห็นซึ่งไปถึงทุกข์ของผู้อื่นความรู้สึกอันนั้นย่อมฉายออกมาทางใบหน้าและแวต่าย่อมก่อให้เกิดเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้อื่นมีความรักใคร่เคารพนับถือมีความสุข ความปรารถนาเมื่อได้พบเห็นเป็นแบบฉบับที่ประทับใจ แม้ผู้มีใจกระด้างเมื่อได้สัมผัสกับความกรุณาของคนเช่นนั้นเข้าก็คลายความกระด้างลงกลายเป็นผู้มีใจอ่อนโยน ควรแก่การปลูกฝังคุณธรรมอื่นๆ ลงไป

ประโยชน์แห่งการไม่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๒ การลักทรัพย์ คือ การใช้อำนาจของตนโดยมิชอบธรรมยึดถือเอาสมบัติอันอยู่ในสิทธิครอบครองของผู้อื่นซึ่งมีเหตุผลของการลักทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์สินสมบัตินั้นกล่าวโดยทั่วไปได้เกิดขึ้นแก่บุคคลโดยง่ายเขาต้องใช้ความพยายามออกแรงกายใช้สมอง หรือมีความรับผิดชอบมากในการให้ทรัพย์บังเกิดขึ้น เพื่อนำมาเป็นอุปการะในการเลี้ยงตนมารดาบิดา บุตรภรรยา หรือบ่าวไพร่ให้เป็นสุข การลักขโมยเป็นเรื่องของคนโลกเห็นแก่ได้โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่นพระพุทธเจ้าทรงดำหนิไว้อย่างรุนแรงว่า โจรเป็นเสนียดจัญไรในโลก (โจรา โลกสมิมพพุทา) โจรที่แย่งชิงปล้นเขาขโมยเขาแสดงถึงความสิ้นคิดหมดหนทาง ลดเกียรติแห่งความเป็นมนุษย์ของตนลง

ประโยชน์แห่งการไม่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๓ กาเมสุมิจฉาจาร คือ ความประพฤติล่วงละเมิดในภรรยา หรือสามีของผู้อื่น หรือประพฤตินอกใจสามีสามีของตน เพื่อเข้าใจง่าย พึงพิจารณา ดังนี้ท่านจึงสอนให้เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร การเว้นสิ่งที่ควรเว้นนี้ ชื่อว่าเป็นสัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ เมื่อเว้นมิฉาจารแล้ว ท่านสอนให้มีสทวารสันโดษ คือความยินดีพอใจในคู่ครองของตน มีความรักใคร่ กลมเกลียวกัน สามัคคีปรองดองกันได้สนิทใจ เพราะไม่มีเหตุสำคัญให้แตกร้าง การครองเรือนของครอบครัวเช่นนั้นย่อมได้รับความร่มเย็นเป็นสุขไปถึงลูกหลาน เป็นตัวอย่างอันดีของลูกหลานที่จะครองเรือนต่อไป

ประโยชน์แห่งการไม่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๔ การเว้นจากการพูดไม่ชอบ หรือการพูดไม่ดี ๔ อย่างนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัมมาวาจาเป็นไหน? ภิกษุทั้งหลาย การเว้นจากพูดเท็จ ๑ เว้นจากพูดส่อเสียด ๑ เว้นจากพูดคำหยาบ ๑ เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ ๑ นี้เรียกว่าสัมมาวาจา ” ทรงสอนให้เว้นสิ่งที่ควรเว้นก่อน เมื่อเว้นสิ่งที่ควรเว้นแล้ว เมื่อจำเป็นต้องพูด บุคคลย่อมพูดวาจาที่ควรพูด คือ พูดจริง พูดประสานสามัคคีพูดอ่อนหวาน และพูดมีประโยชน์

ประโยชน์แห่งการไม่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ การเว้นจากการดื่มสุรา เหมรัย หรือเว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษจะได้ผลดี ๒ ประการ คือ

๑. ได้รับผลดีในการปฏิสนธิกาล คือจะเกิดในกามสุคติภูมิ มีมนุษย์หรือสวรรค์เป็นที่เกิด
๒. ได้รับผลในปวัตติกาล คือหลังจากเกิดแล้ว ถ้าได้เป็นมนุษย์จะได้รับอานิสงส์จากการเว้นดื่มน้ำเมาและสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด ๓๕ ประการ กล่าวคือ อานิสงส์จากการเว้นดื่มน้ำเมา ๓๕ ประการ คือ ๑. รู้กิจการอดีต อนาคต ปัจจุบันได้รวดเร็ว ๒. มีสติตั้งมั่นทุกเมื่อ ๓. มีปัญญาดี มีความรู้มาก ๔. มีแต่ความสุข ๕. มีแต่คนนับถือ ยำเกรง ๖. มีความขวนขวายน้อย (หากินง่าย) ๗. มีปัญญามาก ๘. มีปัญญากลับในธรรม ๙. มีความเห็นถูกต้อง ๑๐. มีศีลบริสุทธิ์ ๑๑. มีใจละอายแก่บาป ๑๒. รู้จักกลัวบาป ๑๓. เป็นบัณฑิต ๑๔. มีความกตัญญู ๑๕. มีกตเวทิตะ ๑๖. พุฒแต่ความสัตย์ ๑๗. รู้จักเกลียดเจ้อจาง ๑๘. ซื่อตรง ๑๙. ไม่เป็นบ้า ๒๐. ไม่เป็นใบ้ ๒๑. ไม่มัวเมา ๒๒. ไม่ประมาท ๒๓. ไม่หลงไหล ๒๔. ไม่หวาดสะดุ้งกลัว ๒๕. ไม่บ้าไม่ลาภ ๒๖. ไม่งุนงง ไม่เชื่อเชอะ ๒๗. ไม่มีความแข่งดี ๒๘. ไม่มีความริษยา ๒๙. ไม่ส่อเสียดใคร ๓๐. ไม่พูดหยาบ ๓๑. ไม่พูดเพ้อเจ้อไร้ประโยชน์ ๓๒. ไม่เกียจคร้านทุกคืนวัน ๓๓. ไม่ตระหนี่ ๓๔. ไม่โกรธง่าย ๓๕. ฉลาดรู้ในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และในสิ่งที่ เป็นโทษ

๔.๒.๒ แนวทางปฏิบัติต่อศีล ๕ ในปัจจุบัน

ปัญหาและอุปสรรคที่:ทำให้คนไทยไม่สามารถรักษาศีล ๕ ได้ เป็นเพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว พุทธศาสนิกชนไม่ใส่ใจในศาสนาและเพราะความอยากได้อะไรก็มีไม่รู้จักพอของมนุษย์

แนวทางที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนไม่ทำลายชีวิตสัตว์ คือ บอกให้รู้ถึงโทษของการทำร้ายสัตว์ ควรปลูกฝังให้เด็กรู้จักรักสัตว์ตั้งแต่เด็ก ควรณรงค์ให้งดการทานเนื้อสัตว์ควรมีบทลงโทษแก่ผู้ที่ฆ่าสัตว์

แนวทางที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนไม่ประกอบมิจฉาชีพ คือรัฐบาลควรทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีงานทำ ควรปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้เป็นคนดีไม่ลักทรัพย์ และควรมี

บทลงโทษที่จริงจังสำหรับคนที่ลักทรัพย์ แนวทางที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนไม่ประพฤติดินกาม คือ ควรบอกถึงข้อดีของการรักเดียวใจเดียว ควรปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็กให้รู้จักรักเดียวใจเดียว ควรมีบทลงโทษกับคนที่ประพฤติดินกาม ควรปลูกฝังทางสื่อโทรทัศน์ ไม่ควรให้มีสถานบริการและ ควรจำกัดสถานบันเทิงและคิดเห็นว่าควรแต่งกายให้เรียบร้อยจะทำให้ไม่เกิดปัญหาเรื่องนี้

แนวทางที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนไม่พูดปด คือ ควรณรงค์ให้พูดแต่ความจริงไม่โกหก ควรปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้พูดแต่ความจริงไม่โกหกหลอกลวง ควรมีบทลงโทษกับคนที่พูดปด

แนวทางที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนไม่ดื่มสุราและของมึนเมาควรบอกให้รู้ถึงโทษของการดื่มสุรามีข้อเสียอย่างไรบ้าง ควรเลิกผลิตสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ควรปลูกฝังเด็กให้งดเว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา ควรมีบทลงโทษสำหรับบุคคล ที่ดื่มและจำหน่ายสุราและของมึนเมา และควรปรับไปดื่มน้ำผลไม้แทน

แนวทางที่จะสามารถช่วยให้พุทธศาสนิกชนหันมารักษาศีล ๕ มากขึ้น คือ พ่อแม่ ควรให้การอบรมสั่งสอนตั้งแต่วัยเป็นเด็กควรมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนหันมาสนใจในพระพุทธศาสนา มากขึ้นงดสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดสิ่งล่อใจ เช่น ผับ คาราโอเกะและควรมีบทลงโทษที่จริงจังและรุนแรงมากขึ้น

๔.๒.๓ การปฏิบัติตามหลักธรรมหิริ-โอตตปปะในสังคมไทย

ดังที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักธรรมเอาไว้ว่า หิริ โอตตปปะ คือธรรมคุ้มครองโลก ทรงเรียกว่า ธรรมเป็นโลกบาล แปลว่าธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลก หิริกับโอตตปปะต่างกัน ดังนี้^{๗๙} หิริ คือ ความละอายต่อบาป ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับว่า เราเห็นเหล็กเปื้อนอุจจาระอยู่ท่อนหนึ่ง เรามีความรู้สึกรังเกียจไม่อยากจะจับต้องเหล็กท่อนนั้น ความรู้สึกรังเกียจนี้เปรียบได้กับหิริ ความละอายบาป ไม่อยากทำบาป ถ้าจะให้ทำก็รู้สึกฝืนใจ ส่วนโอตตปปะคือความเกรงกลัวต่อบาปก็คือ เกรงกลัวต่อผลบาปที่ทำเปรียบเสมือนมีเหล็กอยู่ท่อนหนึ่งเอาไปเผาไฟให้ร้อนแดงเราไม่กล้าจับเหล็กท่อนนั้นกลัวจะไหม้มืออาการอย่างนี้เปรียบได้กับโอตตปปะ ความเกรงกลัวบาปใครก็ตามที่มีหิริ-โอตตปปะ คนนั้นจะสามารถคุ้มครองตัวเองให้ปลอดภัยในโลกนี้และมีความสุขในโลกหน้าได้ หิริ-โอตตปปะ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เทวธรรม คือธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา ใครก็ตามมีหิริ โอตตปปะ แล้วละก็ อยู่บนโลกก็เป็นเหมือนเทวดาเดินดิน ละโลกไปแล้ว ก็ไปเป็นเทวดาจริงๆ เพราะอายบาป กลัวบาป จึงละเว้นจากความชั่ว บาปอกุศล

หากชาวโลกมีหิริ-โอตตปปะ กันทั่วหน้าสิ่งแวดล้อมต่างบนโลกจะดีเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจริง ๆ แล้วมักเกิดจากคนเราขาดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ตัวอย่างเช่น การตัดไม้ทำลายป่าถามว่ารู้ไหมว่าไม่ตัดรู้ไหมว่าผิดก็ทราบแต่ว่าอยากได้เงินจึงยอมทำสิ่งที่ผิดทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย ปลอ่ยน้ำเสียลงแม่น้ำรู้ไหมว่าไม่ถูกต้องก็รู้แต่ถ้าจะลงทุนขุดบ่อบำบัดน้ำเสียก็เปลืองเงินจึงปลอ่ยน้ำเสียลงแม่น้ำคนอื่นจะเป็นอย่างไร สิ่งแวดล้อมจะเสียหายอย่างไรก็ช่างถ้าพิจารณาตัวเองดูว่า ในชีวิตประจำวันของเรา เรากลัวอะไรมากที่สุดพิจารณาดีๆ เราจะพบว่าที่น่ากลัวอันดับหนึ่งคือคนไม่ดีไม่ว่าจะอยู่ในคราบโจร ขโมย อันธพาลหรือบางครั้งอาจมาในสภาพของผู้มีอำนาจในแวดวง

^{๗๙} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, ทนโลก ทนธรรม วันคุ้มครองโลก อ้างใน

ต่าง เรากลัวเขาจะมากลั่นแกล้ง กลัวเขาจะทำร้าย ภัยที่มาจากคนพาล คือสิ่งที่น่ากลัวอันดับหนึ่ง โลกที่ร้อนรนในปัจจุบันเกิดจากคนขาดhiri โอตตปัปะ นั่นเอง เพราะฉะนั้นจะคุ้มครองโลกได้ เราจะต้องสร้างhiri โอตตปัปะ ให้เกิดขึ้นในใจ แล้วก็ช่วยกัน ให้ความละอายเกรงกลัวต่อบาปนี้ เกิดในสังคมไทยและสังคมโลกให้มากที่สุด ยิ่งมากเท่าไรโลกของเราก็จะ ได้รับการคุ้มครองมากไปตามส่วน เครื่องเหนี่ยวรั้งใจคนไม่ให้ทำบาปโดยหลักมีอยู่ ๓ ประการ

ประการที่ ๑ คือ คำสอนของศาสนา ทำให้ไม่กล้าทำบาป ไม่อยากทำบาป ทั้งอายและกลัวที่จะทำบาป เพราะรู้ว่าเป็นสิ่งไม่ดี กลัวผลบาปจะเกิดขึ้นกับตนทั้งภพนี้และภพหน้า เรียกว่ามีเบรกในใจ มีแรงเหนี่ยวรั้งใจ อันเกิดจากคำสอนของศาสนา

ประการที่ ๒ คือ กติกาของสังคม เช่น ประเพณี กฎระเบียบ กฎหมาย ถ้าใครไปฝืนกฎ กติกาของสังคม ก็จะได้รับบทลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นกติกาสังคมแบบอ่อน เช่น ประเพณีวัฒนธรรม ใครอยู่ในสังคมใดถ้าทำสิ่งที่ผิดจารีตประเพณี ผิดวัฒนธรรมของสังคมนั้น คนรอบข้างก็จะเริ่มมองไม่ดี และเป็นแรงกดดันให้เขาเปลี่ยนพฤติกรรม ไม่เช่นนั้นจะอยู่ไม่เป็นสุข ถือว่าเป็นการลงโทษแบบอ่อน ถ้าเป็นกติกาสังคมแบบแข็ง ก็คือ ออกเป็นกฎหมาย ใครทำผิดก็ลงโทษตามกฎหมาย คนก็จะกลัว เพราะบางคนไม่กลัวเรื่องบุญบาป แต่กลัวตำรวจจะมาจับ กลัวจะถูกลงโทษ จะถูกปรับ จึงไม่กล้าทำผิด อันนี้เป็นแรงเหนี่ยวรั้งจากกติกาสังคม

ประการที่ ๓ คือ ครอบครัว เวลาจะทำสิ่งที่ไม่ดี พอนึกถึงคุณพ่อคุณแม่ ก็เกิดความยับยั้งชั่งใจ ไม่ทำดีกว่า เดี่ยวท่านจะไม่สบายใจ ด้วยความรักความกตัญญูต่อท่าน ยิ่งครอบครัวใดมีสายสัมพันธ์ในครอบครัวแน่นเหนียว ลูกมีความรักกตัญญูต่อพ่อแม่มาก สิ่งนั้นก็จะเป็นเครื่องคุ้มครองตัวลูกไม่ให้กล้าไปในทางที่เสื่อม เพื่อนฝูงจะมาชักชวนอย่างไร ก็มีความรักพ่อแม่ช่วยเหนี่ยวรั้งใจอยู่ เครื่องเหนี่ยวรั้งใจทั้ง ๓ ประการนี้ ยิ่งแข็งแรงมากขึ้นเพียงใด เบรกในใจที่จะไม่ทำบาปทำกรรมของคนๆ นั้น ก็จะแข็งแรงมากขึ้นเพียงนั้น แต่ถ้าเครื่องเหนี่ยวรั้งใจทั้ง ๓ ประการนี้อ่อนแรงลงมากเท่าใด ผลร้ายก็จะตามมากไปตามส่วน ดังตัวอย่างในสังคมระดับประเทศ ประเทศใดที่คนไม่มีความเชื่อเรื่องศาสนา ระบบครอบครัวก็จะอ่อน มีหน้าซำ้ ถ้ากติกาสังคมไม่แข็งแรง คนก็ไม่กลัวกฎเกณฑ์สังคม ไม่เคารพกติกาสังคม รับรองว่าจะมีปัญหาเกิดขึ้นมาก แต่ถ้า ๓ อย่างนี้แข็งแรง ก็จะอยู่กันเป็นสุข

๔.๓ สรุป

สรุปได้ว่า hiri คือ ความละอายแก่ใจ หรือละอายต่อบาป และโอตตปัปะ ความเกรงกลัวต่อบาปนั่นเอง ธรรมทั้งสองข้อนี้จึงจัดว่าเป็นที่ตั้งแห่งศีล ถ้าบุคคลใดไม่มีความละอายแก่ใจแล้ว ศีลก็ไม่เกิดขึ้น เหมือนกับอุบาสก คนที่มีความละอายแก่ใจ คือเมื่อรับศีลมาแล้ว ครั้นจะรับทั้ง ๘ ข้อ ก็ละอายแก่ใจว่าเมื่อตัวเองรับมาแล้วจะปฏิบัติไม่ได้ จึงย่นย่อมาเหลือเพียง ๕ ข้อ เมื่อได้ฟังศีลทั้ง ๕ ข้อ

แล้ว ก็พิจารณาว่าศิลปินทั้งสองอย่างนั้นมากไปและคำนึงถึงตัวเองว่าจะปฏิบัติมิได้ จึงขอสมาทานเพียงข้อเดียวคือข้อที่ตัวเองสามารถปฏิบัติได้เท่านั้น นั่นจัดว่าอุบาสกผู้นั้นมีหิริความละอายแก่ใจหรือละอายต่อบาปศิลปินจึงเกิดขึ้นได้ จึงจัดว่าเป็นปัจจุฐานของศิลปิน

เมื่อตนเองได้สมาทานศิลปินแล้วจึงก็จัดว่าเป็นผู้มีศิลปินขึ้นอยู่ภายในจิตใจเมื่อไปเจอกับเหตุการณ์ที่จะทำให้ตนเองละเมิดศิลปินข้อที่ตนเองสมาทานแล้ว หิริความละอายแก่ใจและโอตตปัปะ ความเกรงกลัวต่อบาป จึงเกิดขึ้นเป็นปทัฐานในจิตใจ และระลึกได้ว่าตัวเองนั้นเป็นคนมีศิลปิน ครั้นเมื่อจะทำผิดศิลปินไป ก็มีความละอายแก่ใจและเกรงกลัวต่อบาป จึงไม่กล้ากระทำความผิด เพราะตนเองนั้นได้ยึดเอาศิลปินเป็นที่ตั้งหลักธรรมทั้งสองอย่าง ได้แก่ หิริ และโอตตปัปะเป็นเครื่องตอกย้ำความคิดว่าจะละเมิดศิลปินนี้ไม่ได้เพราะตนเองได้ตั้งสัจจะคือสมาทานไว้แล้ว

ดังนั้นการที่จะรักษาศิลปินได้นั้นจะต้องอาศัยหลักหิริ-โอตตปัปะเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างให้การรักษาศิลปิน ๕ ได้ครบทุกข้อรวมไปถึงให้คนในสังคมเรียนรู้เข้าใจถึงคุณของการรักษาและโทษของการละเมิดศิลปิน ๕ การแก้ปัญหาในปัจจุบันนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าถึงจิตใจของคนในสังคมให้ได้และนำเอาหลักธรรมมาปฏิบัติโดยจะต้องเรียนรู้ในหลักธรรมเหล่านี้ที่จะช่วยให้การรักษาศิลปิน ๕ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาศิลปิน ๕ เป็นหลักธรรมที่สกัดกั้นการล่วงละเมิดศิลปิน ๕ ซึ่งพิจารณาจากการทำหน้าที่เป็นธรรมพื้นฐานสนับสนุนการรักษาศิลปิน ๕ รวมถึงสกัดกั้นมิให้บุคคลประพฤติกล่วงละเมิดศิลปิน